

VÄLKOMMEN TILL

Gräsgårds kyrka

KYRKORNA PÅ ÖLAND

Bor man på en ö måste man kunna segla. Läget i södra Östersjön har medfört omfattande kontakter med länderna i söder.

Redan under vikingatiden blev bytet av religion tydligt på Öland, bland annat då kristna gravar började dyka upp på bygravfälten. Under 1000-talet uppfördes de första kyrkorna, de byggdes i trä och stavteknik. Några enstaka stavkyrkokopplankor finns kvar. Runristade gravmonument i sten har trotsat tidens tand och finns bevarade i sex kyrkor.

Under 1100-talet uppfördes det 34 stenkyrkor på Öland. Straxt efter tillkommer det sju kapell till fiske- och handelsplatser. De tidigaste kyrkorna hade fönster och portar mot både norr och söder. I några fall var de försedda med torn i väster och hade då även port i väster. Kring samtliga kyrkor gjordes plats för de döda och bogårdsdmurar av sten skiljde den heliga platsen. Dessa kyrkogårdar är fortfarande i bruk.

Under 1200-talet och medeltiden försågs många kyrkor med profana övervåningar och nästan hälften fick torn även i öster. Kyrkorna tjänade som gudstjänstlokaler såväl som magasin och lokaler för övernattnig. Kyrkans roll i samhället under medeltiden visar hur kristendomen och det världsliga gick hand i hand.

Kommande århundraden förändrades de flesta kyrkorna endast invändigt. De försågs med valv och ibland nya kor eller portaler. Efter reformationen kom nya krav på kyrkorummet. Helst skulle församlingen kunna sitta och detta medförde platsbrist i de små medeltida kyrkorna. Tillbyggnader genom breddning gjordes i flera kyrkor men mot slutet av 1700-talet fick många tanken att bygga nytt.

Ölands kyrkor är fattiga på medeltida föremål. Många krig och framför allt danskarnas härjningar 1677 lämnade lite kvar efter brandskattningarna. Idag är endast en av södra Ölands medeltida kyrkor helt bevarad medan ytterligare tre har bevarade medeltida rum. Medeltida torn finns kvar i sju kyrkor.

Kyrkorna idag bevarar stilideal och funktion från 1700- och 1800-talens salskyrkor. Den sittande församlingen lyssnar till gudstjänsten och sjunger tillsammans. Stora fönster gör läsningen i psalmboken enklare och predikstolen sprider ordet i hela rummet.

Dagens kyrkobyggnader håller sakta på att anpassas till moderna former. Flexibilitet, deltagande och även modern teknik ställer krav. På södra Öland finns en kyrka som anpassats till moderniteten och samtidigt bevarat sin medeltida struktur – Ventlinge kyrka.

LITE OM GRÄSGÅRDS KYRKA

Gräsgårds kyrka ligger vackert omgiven av kyrkogårdens trädkrans i det närmast trädlösa sydöstra Öland. Eketorps fornborg ses från tornet och i öster stävar fiskebåtarna fortfarande in i Gräsgårds hamn.

Kyrkan uppfördes under 1100-talet med långhus, kor och absid. Ett smalt västtorn tillkom strax därefter. Tornet hade samma bredd som långhuset och täcktes med ett sadeltak på tvärs med långhuset. Under medeltiden förlängdes kyrkan mot öster. Kyrkan fick ett rakslutet kor och korportal. Kyrkans klocka hängde i en holk på tornets västsida, men flyttades senare upp på torntaket.

På 1820-talet revs det medeltida långhuset, tornet och nuvarande salskyrka tillkom. Vid renovering 1884 gjordes omfattande ändringar och tidens nygotik satte sin prägel på kyrkan. Bland annat ombyggdes tornets översta del och en liten lanternin med hög spira tillkom. Tornet blev därigenom lika högt som fyren Långe Jan på södra udden. Kyrkorummets dekorationsmålades i tidens anda, bland annat med textband.

Kyrkorummets dekorationer försvann redan i början av 1900-talet och dagens kyrkorum med läktarunderbyggnad och ny färgsättning är från 1980-talet.

VÄLKOMMEN TILL GRÄSGÅRDS KYRKA!

Gräsgårds kyrka, som är en av sex kyrkor i Sydölands församling, syns på långt håll med sin höga kopparklädda tornspira.

Kyrkans historia

Kyrkan har en historia som sträcker sig ända till 1100-talet och kanske ännu tidigare. På 1600- och 1700 talet fanns ännu en klivstätta gjord av en runsten med texten "Bröderna Dreng och Sighsten reste stenen efter Wifast. Gud hjälpe hans själ". Runstenen finns tyvärr inte kvar men man kan på grund av den, förmoda att det fanns kristna invånare i Gräsgård så tidigt som på mitten av 1000-talet och att den första kyrkan var en liten stavkyrka i trä som sedan på 1100-talet ersattes av en kyrka i sten.

Bilden som är en teckning av antikvarie J.H.Rhezelius, visar hur kyrkan såg ut från söder 1634 men det är troligt att den såg ut så redan på 1200-talet. På teckningen syns ovanför dörren en, liten fyrkant med en prick i där det sägs att en så kallad karbunkel ska ha suttit. Det var en starkt glänsande rödfärgad ädelsten som skulle vägleda sjöfarare. Stenen rövades enligt sägnen bort av danskarna i kriget 1611. Skeppet som hade stenen med sig förliste dock söder om Öland och karbunkeln lär ligga på havets botten och lysa "för däm som öfuer fara".

Ute på kyrkogården

På kyrkans yttre sydvägg har en gravsten rests. Den är från 1698 och avser pastor Anders Tribberg (Tribbergius) som troligen blev vittne till danskarnas plundring av kyrkan 1677. På kyrkogården ligger även sonen, kyrkoherden Tribberg den yngre begravd. Han fick 1710 uppleva hur Gräsgård drabbades av pesten och inom loppet av tio veckor begrava 344 personer (ca 75%) av socknens befolkning. Gravtumban i söder från 1794 avser prosten Carl David Donner och hans hustru.

Välkommen in

När man träder in i Gräsgårds kyrka kommer man, efter att ha passerat vapenhuset med uppgång till läktaren, in i förrummet som kom till vid restaureringen 1980 efter Rolf Bergs ritningar. Här kan man hålla andakter och gudstjänster men rummet fungerar även som samlingslokal vid kyrkkaffe mm.

Kyrkorummet fick ny färgsättning av Sven-Bertil Svensson vid restaureringen 1980. De starka färgerna och inte minst det himmelsblå taket bidrar till upplevelsen av ljus och rymd när man kommer in i kyrkan.

Kyrkan fick vid ombyggnaden 1823 en så kallad altarpredikstol men denna byttes ut 1884 mot en predikstol placerad på traditionellt sätt vid korets norra sida. Även orgelfasaden är från ombyggnationen 1823 med ett orgelverk av Åkerman & Lund (restaurerat 1969).

Nutida konst

I koret vid norra dörren till sakristian finns ett liggande ljuskors gjort av drivved och skänkt av Rolf Knutsson. I kyrkan finns även tre verk av glas/textilkonstnären Bodil Magnusson i Seby. Ett glaskors i södra fönstret i förrummet, en ljuspelare i textil över dopfunten samt ett verk i nedersta fönstret mot norr som är en hyllning till socknens kvinnor.

Vade ljus

Kyrkans äldsta ljuskällor är två kronor i gjuten mässing krönta av dubbelörnar. En är för tio ljus, den andra är för sex ljus och de tillverkades 1716 av klockgjutaren Mårten Wetterholtz i Kalmar. En ännu större ljuskrona, för tjugoen ljus, skänktes 1857.

Dopfuntar

I kyrkans kor finns två dopfuntar. Skålen på dopfunten i sten är från 1603 och har inskriptionen "Marci XVI. Qvi credit et rite baptizatus fuerit salvus" (= "Den som tror och blir döpt skall räddas"). Denna dopfunt är i bruk idag. Den andra dopfunten är av senare datum. Den är skulpterad av Anton Wahldov, Kalmar och skänkt av Gräsgårds Ungdomsförening 1907.

På väggarna

På den norra sidan hänger den gamla altartavlan "Golgota" av Edvard Orm från början på 1700-talet. Nuvarande altartavlan är en kopia av den danske konstnären Carl Bochs "Christus Consolator". Kopian är utförd av Jacob Sivén. På södra väggen hänger en tavla av Elvira Larsson Hjort från 1954.

Kyrkans votivskepp

Votivskeppet, en ståtlig fullriggare med satta segel, skänktes av uppsyningsmannen vid Gräsgårds livräddningsstation som ett tackoffer till "Den Store Lotsen" för att lyckligt ha undkommit alla faror till sjöss. Vem som gjort modellen är okänt men det köptes av en möbelhandlare i Degerhamn. Det berättas att skeppet gick i golvet vid ett kalas varvid hela riggen trasades sönder och att en gammal sjöman, Gustaf Petersson, återställde modellen innan det sedan skänktes till Gräsgårds kyrka. Fartyget har fått namnet Rut men det lär aldrig funnits någon svensk fullriggare med det namnet. Berättelsen återges i boken "Kyrkskeppen berättar", av Anders Nilsson.

Välkommen tillbaka!

Vår kyrka är öppen och välkomnar dig även om antalet gudstjänster vanligtvis är få då detta alternerar mellan de sex kyrkorna i vår församling. Traditionsenligt bjuder vi dock alltid in till Festhögmässa vid Trettondag jul och vid Kristihimmel bjuder alltid församlingsskören, Kören Sydöland, på vårkonsert. Det tillkommer däröver både gudstjänster, dop, vigslar, musikevenemang mm under året. Över sommar-månaderna brukar kyrkan stå öppen dagligen. Undantag finns och du får bäst information under "Sommaröppna kyrkor" på vår hemsida: www.svenskakyrkan.se/sodraoland

Södra Ölands pastorat består av 7 församlingar som tillsammans förvaltar 18 kyrkor och 1 kapell. Gräsgårds kyrka tillhör Sydölands församling.

Södra Ölands pastorat
Kyrkgatan 3
386 92 FÄRJESTADEN

Telefon: 0485-380 12

E-post: sodraolands.pastorat@svenskakyrkan.se

www.svenskakyrkan.se/sodraoland

Svenska Kyrkan SÖDRA ÖLAND

@svenskakyrkansodraoland

